

<https://doi.org/10.62837/2024.9.187>

VƏFA VAQIF QIZI BAĞIRZADƏ
AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik institutunun dissertantı
AZ1073, Bakı şəhəri, H.Cavid pr.115
E-Mail: vafabaqirzade@yahoo.com

**FRANSIZ DILINDƏ FEILIN ARZU ŞƏKLI VƏ ONUN TƏYİN BUDAQ
CÜMLƏLƏRINDƏ İŞLƏNMƏ MƏQAMLARI**
(Fransız və Azərbaycan dilləri materialları əsasında)
XÜLASƏ

Məqalədə fransız dilində modallığın qrammatik göstəricisi - feil şəkillərindən biri olan feilin arzu şəklindən (subjonctif), onun tabeli mürəkkəb cümlələrdə, xüsusilə də təyin budaq cümlələrində ifadə etdiyi modallıqdan, tabeli mürəkkəb cümlələrin baş cümlələrində işlənən və budaq cümlədə feilin arzu şəklinin işlənməsini tələb edən feillərdən, arzu şəklinin xəbər şəkli ilə əvəzlənməsindən, onlar arasındakı semantik fərqlərdən bəhs olunur. Feilin arzu şəklinin fransız dilinin təyin budaq cümlələrində işlənmə məqamlarına, bu cümlələrin Azərbaycan dilində ifadə üsullarına nəzər salınmaqla müxtəlif sistemli dillərə aid olan hər iki sintaktik vahid arasında oxşar və fərqli cəhətlər aşkar edilmişdir. Məqalədə fransız dilinin feilin arzu şəklində işlənən təyin budaq cümlələrinin Azərbaycan dilində feilin arzu şəkli ilə yanaşı bəzən feilin əmr şəkli ilə işlənməsi kimi halları müşahidə edilmişdir.

Məqalədə həmçinin feilin arzu şəklinin və ya xəbər şəklinin seçilməsinin ehtimal dərəcəsi ilə bağlı olması fikri əsaslandırılmışdır. Belə ki, cümlədə, baş verən hadisə, icra olunan hərəkətlə bağlı ehtimalın aşağı olması subjonktivin, yəni feilin arzu şəklinin işlənməsini zəruri etdiyi halda, əks vəziyyət, yəni icra olunan hərəkətlə bağlı ehtimalın yüksək olması feilin xəbər şəklinin işlənməsini zəruri edir.

Fransız dilçiliyində ən çox müzakirə edilən mövzulardan biri olan feilin arzu şəkli ilə bağlı hələ də ümumi fikrə gəlinməməsinin səbəbi kimi onun cümlədə işlənməsinin formal, yaxud semantik baxımdan zəruriliyi göstərildi. Bəzi tədqiqatçılar tərəfindən feilin arzu şəklinin heç bir semantik məzmunu malik olmaması, yalnız “ölü sintaksisin tələbi”nə uyğun olaraq ənənəyə hörmət kimi işlənməsi qeyd edildi. Feilin arzu şəklinin zəruriliyi ilə bağlı zidd fikirlərin olmasına baxmayaraq o müasir fransız dilində canlıdır, işləkdir və özünün geniş işlənmə dairəsinə malikdir.

Açar sözlər: təyin budaq cümləsi, feilin xəbər şəkli, feilin arzu şəkli, feilin şərt şəkli, məsdər, feili sifət

Feil şəkilləri qrammatik cəhətdən modallığı ifadə edən vasitələrdəndir. Modallıq hər bir feil şəklində özünü fərqli şəkildə göstərir. Məqalədə fransız dilində

feilin arzu şəklinin təyin budaq cümlələrində işlənmə halları, onun mürəkkəb cümlədə ifadə etdiyi modallıq, xəbər şəkli arzu şəkli əvəzlənməsi və s. məsələlərə diqqət yetirilmişdir.

Fransız dilinin təyin budaq cümlələrində, başqa cür desək, nisbi budaq cümlələrində, əsasən, feilin xəbər şəkli, bəzən arzu, şərt şəkilləri və hətta feilin təsriflənməyən forması olan məsdər işlənir.

Feilin xəbər şəkli (indicatif) reallıqda baş vermiş, baş verən, baş verəcək hadisələri bildirmək üçün işlədilir. Feilin xəbər şəklinin və ya arzu şəklinin seçilməsində hər şey ehtimal dərəcəsindən asılıdır. Baş verən hadisə, icra olunan hərəkətlə bağlı ehtimal aşağı olduqda, qeyri-müəyyənliyin göstəricisi olan subjonktivdən, yəni feilin arzu şəklinə istifadə edilir, ehtimal yüksək olduqda isə daha çox feilin xəbər şəklinə istifadə edilir.

Je connais l'actrice qui a joué dans ce film (Bu filmə oynayan aktrisanı tanıyıram).

Donne-moi le stylo que tu tiens dans ta main (Əlində tutduğun qələmi mənə ver).

J'ai lu le texte dont je n'ai pas compris le sens (Mənasını başa düşmədiyim bir mətn oxudum).

Yuxarıdakı cümlələrdə fərz olunan deyil, real obyektlər verildiyindən bu cümlələrin hər üçü feilin xəbər şəklinə verilmişdir.

Feilin şərt şəkli (Conditionnel) mümkün olan faktı ifadə etmək üçün işlədilir və gələcəkdə baş verəcək hərəkətin müəyyən şərtlə bağlı olduğunu bildirir.

Quelqu'un qui aurait lu tous les livres, en serait-il devenu plus sage? (Bütün kitabları oxumuş biri daha ağıllı olarmı?) [9].

Le savant qui prouverait que l'univers est ouvert ou fermé marquerait l'histoire de l'humanité autant qu'Einstein et sa théorie de la relativité. (Kainatın açıq və ya qapalı olduğunu sübut edən alim Eynşteyn və onun nisbilik nəzəriyyəsi qədər bəşəriyyət tarixinə damğasını vuracaq) [7].

Fransız dilində nisbi budaq cümlələrin, başqa sözlə təyin budaq cümlələrinin feili feilin təsriflənməyən şəkli olan məsdərdə də olur. Məsdər bu cümlələrdə bilmək, bacarmaq mənalarını ifadə etmək üçün işlənir. Çox zaman feilləri feilin xəbər, arzu şəkillərində olan nisbi budaq cümlələri əvəz edir.

Il cherchait une main à quoi s'accrocher (O tutmağa bir əl axtarırdı). Məsdərlə işlənən bu cümlə feilin xəbər şəklinə işlənən nisbi budaq cümləni əvəz edir. Cümləni xəbər şəklinə işlədək. *Il cherchait une main à laquelle il pouvait s'accrocher* (O tuta biləcəyi bir əl axtarırdı).

Je n'ai pas un seul ami à qui parler (Danışmağa bircə dostun da yoxdur). Bu cümləni feilin arzu şəklinə işlətmək olar. *Je n'ai pas un seul ami à qui je puisse parler* (Danışa bildiyim bir dostum yoxdur və ya Bir dostum da yoxdur ki, onunla danışa bilim). Fikir versək görərik ki, məsdərlə əvəz olunan, feilin həm xəbər

şəklində, həm də arzu şəklində işlənən təyin budaq cümlələrinin hər ikisində *bilmək* (*pouvoir*) feili işlənmişdir.

Feilin arzu şəkli fransız dilçiliyində ən çox müzakirə edilən mövzulardandır. Belə ki, bu şəkil ilə bağlı fransız dilçiləri hələ də ümumi fikrə gələ bilməmişlər. Bu da feilin arzu şəklinin işlənməsinin formal və yaxud semantik baxımdan zəruriliyi ilə bağlıdır. Bir sıra tədqiqatçı fransız dilində feilin arzu şəklinin (subjonctif) heç bir semantik məzmununa malik olmadığını, yalnız “ölü sintaksisin tələbi” nə uyğun olaraq ənənəyə hörmət kimi işləndiyini qeyd edirlər. Ş.Bali *Je doute qu’il réussisse* (Şübhə edirəm ki, o, nail ola) cümləsində budaq cümlənin feilin arzu şəklində işlənməsini baş cümlənin arzu şəklini tələb etməsi ilə əlaqələndirir, halbuki, şübhə mənası artıq baş cümlədəki *douter* - şübhə etmək - feili ilə ifadə olunmuşdur və arzu şəklinin işlənməsi cümləyə əlavə məlumat gətirmir [4, 174]. Halbuki, müasir fransız dilində feilin arzu şəkli çox tez-tez işlənir, canlıdır və onun özünün xüsusi işlənmə məqamları var. Bəzən eyni cümlənin həm xəbər şəkli, həm də arzu şəklində verilməsi (xəbər şəkli – arzu şəkli əvəzlənməsi) bu cümlələrin sinonim olmaları və ya feilin arzu şəklinin daha az işlənərək feilin xəbər şəkli ilə əvəz edilə bilməsi, yəni öz yerini ona verməsi kimi başa düşülməməlidir. Çünki bu cümlələr arasında məna fərqi var və danışq zamanı bu şəkillər arasında seçim etmək danışanın məqsədindən asılıdır. Dilçi M.Koen qeyd edir ki, feilin arzu şəkli nəinki öz yerini feilin xəbər şəklinə vermir, hətta bəzi hallarda xəbər şəklini sıxışdıraraq özünün işlənmə dairəsini artırır. Dilçi, bununla bağlı budaq cümlədə *après que* bağlayıcısından sonra arzu şəklinin işlənmə halını qeyd edir [5, 245].

Cümlədə feilin xəbər şəklinin və yaxud da arzu şəklinin işlənməsi ilə bağlı bəzu xüsusi halları da göstərmək olar. “Penser” (düşünmək, fikirləşmək), “Croire” (düşünmək, inanmaq), “Trouver” (hesab etmək) təfəkkür feilləri təsdiqdə işləndikdə budaq cümlənin feilin xəbər şəklində olmasını tələb edirlər. Eyni feilləri inkarda işlətdikdə isə onlar, əksinə, feilin arzu şəklini tələb edirlər. *Je pense (crois, trouve) qu’il est capable de résoudre ce problème* (Fikirləşirəm, inanıram, hesab edirəm ki, o, bu problemi həll edə bilər (etməyə qadirdir)) cümləsindəki feillər təsdiqdə iləndikdə görülmüş kimi budaq cümlə feilin xəbər şəklində işlənib. *Je ne pense (crois, trouve) pas qu’il sois capable de résoudre ce problème (düşünmürəm, inanmıram, hesab etmirəm ki, o, bu problemi həll edə bilər və ya bilsin)* cümləsində isə budaq cümlə feilin arzu şəklində işlənir. Qeyd edək ki, belə cümlələr Azərbaycan dilinə tərcümə edildikdə budaq cümlənin feili həm fransız dilindəki kimi arzu şəklində, həm də əmr şəklində verilə bilər.

Feilin arzu şəklinin zamanı məsələsinə gəldikdə onu qeyd etmək lazımdır ki, hər iki dildə feilin arzu şəkli zaman bildirməyə də, yəni feil hər hansı bir zamana aid olmasa da cümlədə verilən hərəkət və ya hadisə gələcəklə bağlı olur. V.Q. Qak qeyd edir: “Fransız dilinin ikinci dərəcəli (feilin xəbər şəklindən başqa digər feil şəkilləri) feil şəkilləri “gələcək zamana meyllidirlər”: feilin əmr şəkli, şərt şəkli, əhəmiyyətli dərəcədə feilin arzu şəkli” [6].

Feilin arzu şəkli sadə cümlələrdə rast gəlinə də, əsasən, tabeli mürəkkəb cümlələrdə - tamamlıq, zərflik (məqsəd, güzəşt və s.) və təyin budaq cümlələrində işlənir.

Feilin arzu şəkli real hərəkəti, obyekt deyil, real olmayan, qeyri müəyyən, ehtimal olunan, düşüncəmizdə olan, niyyətində olduğumuz hərəkəti, obyektı bildirmək üçün işlədilir. Belə ki, feilin arzu şəklinin işləndiyi cümlələrdə obyektiv reallıq təsvir edilmir, hər zaman hadisəyə, obyektə subyektiv yanaşma özünü göstərir, başqa sözlə feilin arzu şəkli danışanın deyilənə şəxsi münasibətini ifadə edir.

Fransız dilinin təyin budaq cümlələrində feilin arzu şəklinin işlənmə məqamları:

1. Cümlədə arzu, niyyət və məqsəd ifadə olunursa: Bu zaman baş cümlədə “chercher” (axtarmaq), “demander” (xahiş etmək, tələb etmək), “désirer” (arzulamaq), “préférer” (üstünlük vermək), “avoir envie” (fikirində, niyyətində olmaq) feilləri işlənir.

Je cherche un appartement [qui ait des chambres lumineuses] (Mən elə ev axtarıram ki, otaqları işıqlı olsun, Mən otaqları işıqlı olan ev axtarıram). Mən hələ mənzili tapmamışam. Mən yalnız bu şərtlə bu evi ala bilərəm. Başqa sözlə feilin arzu şəkli mövcudluğundan əmin olmadığımız şeylərdən bəhs etdiyimiz zaman işlənir. Eyni cümləni feilin xəbər şəklində də işlətmək olar. Bu zaman cümlə başqa mənə verəcək. *Je cherche un appartement qui a des chambres lumineuses* cümləsi *Belə bir ev mövcuddur və mən onu tapmağa çalışıram* mənasını verəcək. Qeyd etmək lazımdır ki, feilin hər iki şəklində işlənən bu cümlə Azərbaycan dilinə eyni tərcümə olunur.

2. Cümlədə fərziyyə, arzu, cəhd etmə, qorxu, şübhə mənalrı ifadə olunursa:

Je souhaite un métier [qui me plaise] et [qui sois bien payé] (Mən elə iş istəyirəm ki, (arzu edirəm ki) həm xoşuma gəlsin, həm də maaşı yaxşı olsun. Mən xoşuma gələn, maaşı yaxşı olan iş istəyirəm). Onu da qeyd etmək lazımdır ki, belə təyin budaq cümlələrin Azərbaycan dilindəki ekvivalentlərini Ə. Abdullayev arzu, istək mənası ehtiva edən təyin budaq cümlələri hesab edir. Onun fikrincə, təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələr öz əsas mənalardan (təyinedicilik) başqa müxtəlif əlavə mənalara - zaman, yer, məqsəd, nəticə, müqayisə, qarşılaşdırma, hal-vəziyyət, arzu bildirən mənalara malik olur. *Bu gülə mən adi həyatda nədənsə bir rəmz kimi baxmışam, həmişə istəmişəm ki, qismətim elə şeylər olsun ki, getdikcə onların ətri azalmasın, artsın* (M. İbrahimov, Böyük dayağ). Amma diqqət etsək görürük ki, bu təyin budaq cümləsi arzu mənalı olmasına baxmayaraq feilin əmr şəklində işlənmişdir [1, 253-256].

Je crains qu'il soit le seul [qui puisse nous aider] (Qorxuram ki, o, bizə kömək edə biləcək yeganə şəxsdir, Qorxuram o bizə kömək edə biləcək yeganə şəxs ola).

Je doute [qu'il soit cet homme, qui puisse accepter cela] (Onun bunu qəbul edə biləcək adam olmasına şübhə edirəm, şübhə edirəm o bunu qəbul edə bilən adam ola və ya şübhə edirəm ki, o bunu qəbul edə bilən adam olsun).

3. Təyin budaq cümləsinin baş cümləsindəki antesedentin (təyin olunan söz) sifəti sifətin üstünlük dərəcəsində ("Le plus" (ən çox), "Le moins" (ən az), "Le mieux" (ən yaxşı) və s.) olarsa və ya "le seul" (yeganə), "l'unique" (tək, unikal), "le premier" (birinci), "le dernier" (sonuncu) kimi sifətlərlə işlənərsə: Bu zaman bir obyekt, bir hal çoxluğun içərisindən ayrılaraq təqdim edilir. I cümlədə *l'épreuve* (sınaq, tapşırıq) sözü digər tapşırıqlardan fərqləndirilir. II cümlədə "köməyini təklif edən" qadın digərlərindən fərqləndirilir.

C'est l'épreuve la plus longue [que nous ayons à subir] (Bu, indiyə qədər dözməli olduğumuz ən uzun sınaqdır).

Elle est la seule [qui ait proposé son aide] (O köməyini təklif edən yeganə adamdır).

4. Mürəkkəb cümlənin baş cümləsi ya inkarlıq, ya şərt bildirərsə, ya da ümumi sual cümləsi olarsa:

Je ne connais personne [qui puisse en faire autant] (Mən eynisini edə biləcək bir adam tanımıram, Mən elə bir adam tanımıram ki, bunun eynisini edə bilsin) (inkarlıq).

Si vous trouvez quelqu'un [qui puisse réparer mes chaises], faites-le-moi savoir (Mənim stullarımı təmir edə bilən bir adam tapa bilsəniz, xəbər edin) (şərt).

Connaissez-vous quelqu'un [qui puisse résoudre ce problème difficile] ? (Bu çətin problemi həll edə biləcək kimsəni tanıyırsınız? və ya Siz elə bir adam tanıyırsınız mı bu çətin problemi həll edə bilsin?) (ümumi sual cümləsi).

5. Antesedentin yerləşdiyi baş cümlənin özü feilin arzu şəklində olarsa: Bu zaman tabeli mürəkkəb cümlədə feilin arzu şəklində işlənən iki feil olur.

Je ne crois pas qu'il y ait encore quelqu'un [qui le sache] (Düşünmürəm ki, hələ də bunu bilən bir adam ola).

Pourvu qu'il y ait quelqu'un [qui prenne soin de lui] (Təki onun qayğısına qalan kimsə ola və ya Təki bir adam ola, onun qayğısına qala).

Fransız dilində feilin arzu şəklində işlənən təyin budaq cümlələrinin əksəriyyətinin Azərbaycan dilində feili sifətli sadə cümlələrlə ifadə olunması hallarına daha tez-tez rast gəlinir və bu əvəzlənmə daha qənaətbəxş görünür. Amma həmin cümlələrin (hamısını olmasa da) feilin arzu şəklində və yaxud istək, arzu mənalı əmr şəklində işlədilməsi mümkündür. Məsələn, II bölmənin I cümləsi *Je souhaite un métier [qui me plaise]* et *[qui sois bien payé]* (Mən xoşuma gələn və maaşı yaxşı olan iş istəyirəm, Mən elə iş istəyirəm ki, xoşuma gəlsin və maaşı yaxşı olsun); IV bölmənin I *Je ne connais personne [qui puisse en faire autant]* (Mən eynisini edə biləcək bir adam tanımıram, Mən elə bir adam tanımıram ki, bunun eynisini edə bilsin) və III cümləsi *Connaissez-vous quelqu'un [qui puisse résoudre ce problème difficile] ?* (Bu çətin problemi həll edə biləcək kimsəni tanıyırsınız? və

ya Siz elə bir adam tanıyırsınızmı bu çətin problemi həll edə bilsin?) cümlələrində əmr şəklinin işlənməsini görürük. Yalnız V bölmədəki cümlələr *Je ne crois pas qu'il y ait encore quelqu'un [qui le sache]* (Düşünürəm ki, hələ də bunu bilən bir adam ola), *Pourvu qu'il y ait quelqu'un [qui prenne soin de lui]* (Təki onun qayğısına qalan kimsə ola və ya Təki bir adam ola, onun qayğısına qala) özlərinin Azərbaycan dilindəki ekvivalentləri ilə üst-üstə düşür. Hətta bu cümlələrdə də feilin arzu şəklindən başqa əmr şəklinin işlənməsi də mümkündür. Bundan başqa fransız dilində V bölmənin birinci cümləsində iki feil (avoir və savoir) arzu şəklində işlənmişdir. Azərbaycan dilində isə bu feillərdən yalnız biri feilin arzu şəklində işlənmişdir, digəri çox zaman olduğu kimi feili sifətlə verilmişdir.

Əmr şəklinin təkcə əmr mənasını deyil, başqa məna çalarlarını da ifadə etməsindən bəhs edən T. Hüseynova [8] Azərbaycan dilində əmr şəklini tədqiq edən dilçi Z.İ. Budaqovanın əmr şəklinin “təklif, təkid, məsləhət, xahiş, çağırış və nəsihət” mənalarını [2, 175], M.Cahangirovun isə bu şəklın “təhrik, buyruq, təşviq, çağırış, təbliğ, müraciət, yalvarış, xahiş, qarğış, alqış, arzu, nəsihət, istək” kimi mənaları bildirdiyini qeyd etmişdi [3, 149-150].

Yuxarıda da qeyd olunduğu kimi fransız dilində feilin arzu şəklində işlənən tabeli mürəkkəb cümlələrin Azərbaycan dilində feilin arzu şəklindən çox xahiş, istək mənalı əmr cümlələri ilə ifadə olduğunu müşahidə edirik. *Edə bilə əvəzinə edə bilsin, xoşuma gələ əvəzinə xoşuma gəlsin*. Bu isə, əsasən, baş cümlədə işlənən feillərlə bağlıdır. Fransız dilində təyin budaq cümlələrinin baş cümlələrində işlənən elə feillər var ki, bu cümlələri dilimizə tərcümə etdikdə, onların fransız dilində arzu şəklində verilməsinə baxmayaraq, Azərbaycan dilində baş cümlədəki həmin feillər budaq cümlənin feilin əmr şəklində işlənməsini tələb edir. Fransız dilinin təyin budaq cümlələrində baş cümlədə işlənən *chercher* (axtarmaq), *souhaiter* (arzu etmək), *connaître* (tanımaq) (sonuncu inkar və sual cümlələrində) feilləri bu qəbildəndir. Elə feillər də var ki, bu feillərin iştirakı ilə qurulmuş cümlələr Azərbaycan dilinə tərcümə edildikdə hər iki dilə aid dil vahidləri həm sintaktik, həm də semantik baxımdan üst-üstə düşürlər. Məsələn, baş cümlədə gələn *croire* (inanmaq) feili inkarda işlənən zaman Azərbaycan dilinə tərcümə edildikdə budaq cümlənin feilin arzu şəklində işlənməsini tələb edir.

Feillərdən başqa bəzi bağlayıcı ifadələr də var ki, təyin budaq cümlələrin baş cümlələrində işləndiyi zaman budaq cümlənin feilin arzu şəklində olmasını tələb edir. *Pourvu que* (təki) bağlayıcı ifadəsi fransız dilində hər zaman feilin arzu şəklini tələb edir və Azərbaycan dilində də feilin arzu şəklində ifadə olunur. *Pourvu qu'il y ait quelqu'un [qui prenne soin de lui]* (Təki onun qayğısına qalan kimsə ola və ya Təki bir adam ola, onun qayğısına qala). Ümumiyyətlə, fransız dilində özündən sonra feilin arzu şəklini tələb edən çoxlu sayda belə bağlayıcı ifadələr mövcuddur. Onlar, əsasən, zaman, səbəb, nəticə, məqsəd budaq cümlələrində, şərt, qarşılıq-güzəşt budaq cümlələrində işlənir və özlərinin Azərbaycan dilindəki ekvivalentləri ilə hər zaman üst-üstə düşürlər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı

1. Abdullayev, Ə. Müasir Azərbaycan dilində tabeli mürəkkəb cümlələr / Ə.Abdullayev. – Bakı: Azərtədrisnəşr, – 1964. – 366 s.
2. Azərbaycan dilinin qrammatikası [Mətn]: Morfologiya /Red.: R.Ə.Rüstəmov, Z.İ.Budaqova; Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Nizami adına Ədəbiyyat və Dil İnstitutu I hissə.-1960.-334 s.
3. Məhərrəmov R., Cahangirov M. Azərbaycan dilinin tarixi sintaksisinə dair materiallar. Bakı – 1962, 259 s.
4. Балли III. Общая лингвистика и вопросы французского языка (на франц. языке). М.: Изд-во иностранной литературы, 1955. 416 с.
5. Реферовская Е.А. Васильева А.К. Теоретическая грамматика современного французского языка. Часть I. Морфология и синтаксис частей речи (на франц. языке). Л.: Просвещение, 1973. 430 с.
6. [file:///C:/Users/ARIF/Desktop/dissertasiya%20uzerinde%20duzelisler/subjonctif-kak-sredstvo-prezentatsii-vremennogo-glagolnogo-sledovaniya-i-soslagatelnoe-naklonenie-kak-ego-funksionalno-semanticheskiy-analog%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ARIF/Desktop/dissertasiya%20uzerinde%20duzelisler/subjonctif-kak-sredstvo-prezentatsii-vremennogo-glagolnogo-sledovaniya-i-soslagatelnoe-naklonenie-kak-ego-funksionalno-semanticheskiy-analog%20(1).pdf)
7. https://www.cap-concours.fr/donnees/enseignement/preparer-les-concours/les-epreuves-du-crpe/l-expression-de-la-condition-mas_fra_07
8. [http://www.anl.az/download/meqale/ bdu_dil_edebiyat/](http://www.anl.az/download/meqale/bdu_dil_edebiyat/) 2021/03/21 (meqale).pdf
9. [https://geudensherman.wordpress.com/gram/phrase/modes-relative/#:~: text=2.,serait% 2Dil%20devenu%20plus%20sage%3F](https://geudensherman.wordpress.com/gram/phrase/modes-relative/#:~:text=2.,serait%20Dil%20devenu%20plus%20sage%3F)

Вафа Вагиф кызы Багирзаде

Сослагательное наклонение во французском языке и варианты его использования в придаточных предложениях (на материале французского и азербайджанского языков)

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о сослагательном наклонении глагола, являющемся грамматическим показателем модальности во французском языке - одной из форм глагола, и о модальности, выражаемой этой формой глагола в придаточных сложных предложениях, особенно в относительных предложениях. Здесь также рассматриваются глаголы которые употребляются в главных предложениях сложноподчиненных предложений требующие сослагательное наклонение в придаточном, замена сослагательного наклонения изъявительным, и семантические различия между ними. Рассматривая способы выражения этих предложений в Азербайджанском языке, были выявлены сходства и различия между этими двумя синтаксическими единицами,

принадлежащими к разносистемным языкам. В статье были отмечены такие случаи, как то, что во французском языке относительные предложения употреблявшиеся в сослагательном наклонении, в Азербайджанском языке помимо сослагательного наклонения, иногда употребляются в повелительном наклонении.

В статье также обоснована мысль о том, что выбор сослагательного или изъявительного наклонения связан со степенью вероятности. Если в предложении маловероятность относительно происходящего события или выполненного действия требует употребления субжонктива, т.е. сослагательного наклонения, то противоположная ситуация, т.е. большая вероятность относительно происходящего события, или выполненного действия потребует изъявительного наклонения. Сослагательное наклонение, по которой до сих пор не существует единого мнения, является одна из самых обсуждаемых тем во французском языкознании. В качестве причины указывалась необходимость его употребления в предложении с формальной или смысловой точки зрения. По мнению некоторых исследователей сослагательное наклонение не имеет ни одного семантического смысла и употребляется как уважение к традициям в соответствии «с требованием мертвого синтаксиса».

Следует отметить что, не смотря на то, что существуют противоречивые мнения о необходимости сослагательного наклонения, эта форма глагола жива, активна в современном французском языке и имеет широкий спектр употребления.

Ключевые слова: определительное придаточное предложение, изъявительное наклонение, сослагательное наклонение, условное наклонение, инфинитив, причастие

Vafa Vagif Baghirzade

The subjunctive mood in french and its use cases in Relative Clauses (on materials of French and Azerbaijani languages) SUMMARY

The article talks about the subjunctive mood of the verb, which is a grammatical indicator of modality in the French language - one of the forms of the verb, and about the modality expressed by this form of the verb in subordinate complex sentences, especially in Relative Clauses. It also discusses verbs that are used in the main clauses of complex sentences that require the subjunctive mood in the subordinate clause, the replacement of the subjunctive mood with the indicative one, and the semantic differences between them. Considering the ways of expressing these sentences in the Azerbaijani language, similarities and differences between

these two syntactic units belonging to different system languages were identified. The article noted such cases as the fact that in the French language Relative Clauses used in the subjunctive mood, are sometimes used in the imperative mood in the Azerbaijani language.

The article also substantiates the idea that the choice of the subjunctive or indicative mood is associated with the degree of probability. If in a sentence the improbability of an event occurring or an action being performed requires the use of a subjunctive, i.e. subjunctive mood, then the opposite situation, i.e. greater probability regarding an event occurring or an action performed will require the indicative mood. The subjunctive mood, on which there is still no consensus, is one of the most discussed topics in French linguistics. The reason given was the need for its use in a sentence from a formal or semantic point of view. According to some researchers, the subjunctive mood does not have any semantic meaning and is used as respect for traditions in accordance with the “requirement of dead syntax.”

It should be noted that, despite the fact that there are conflicting opinions about the need for the subjunctive mood, this form of the verb is alive, active in modern French and has a wide range of usage.

Key words: attributive clause, indicative, subjunctive mood, conditional mood, infinitive, participle

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 19.09.2024

Çapa qəbul olunma tarixi: 30.09.2024

Rəyçi: f.e.d., prof. S.İ. İbrahimova

tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur